

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-76>

**AGGRAVATING CIRCUMSTANCES OF ILLEGAL FIREARMS
TRAFFICKING: CORRELATION OF FEATURES
OF FOREIGN AND DOMESTIC LEGISLATION**

**ОБТЯЖУЮЧІ ОБСТАВИНИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ: СПІВВІДНОШЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ
ЗАРУБІЖНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Merkulova V. O.

*DSc (Law), Professor,
Odesa State University
of Internal Affairs*

Меркулова В. О.

*доктор юридичних наук, професор
Одеський державний університету
внутрішніх справ*

Шляхи імплементації в національну правову систему міжнародних стандартів та позитивного зарубіжного досвіду правового регулювання будь-якої сфери життєдіяльності українського суспільства хвилюють наукову спільноту уже понад декілька десятків років. Особливої актуальності це питання набуло в період пришвидчення процесу євроінтеграції України в європейський правовий простір у зв'язку із вступом до Європейського Союзу. Невід'ємною складовою цього питання є проблеми якості опрацювання та впровадження зарубіжного законодавчого досвіду в частині визначення підстав кримінальної відповідальності, співвідношення тяжкості вчиненого діяння та виду (терміну) покарання в сфері незаконного обігу вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин. А отже і визначення тих обставин, які мають суттєво впливати на ступінь небезпечності вчиненого та суворість покарання.

Здійснення системно-порівняльного аналізу кримінального законодавства окремих європейських країн (Литовської Республіки, Республіки Польща, Чеської Республіки, Королівства Іспанії, Французької Республіки тощо) дозволило сконцентруватися на особливостях підходу зарубіжного законодавця щодо виокремлення тих обставин, які розглядаються як обтяжуючі (а отже посилюють суворість покарання), щодо змісту кримінального законодавства в частині формулювання кваліфікованих ознак складів злочинів. А отже дійти певних узагальнених висновків, які мають певне значення на тлі подовження обговорення в доктрині права подальших напрямків удосконалення чинного вітчизняного кримінального законодавства в розглядуваній сфері. До того ж, дане питання пропонуємо розглянути

як складову оцінки відповідних положень запропонованого проекту нового Кримінального кодексу України (контрольний текст проекту станом на 10.01.2024 р.) (Далі – Проект КК).

Так Кримінальний кодекс Литовської Республіки у ч. 2 ст. 253 КК «Незаконне поводження з вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими пристроями або вибуховими речовинами» у якості кваліфікуючих ознак визначає певну *кількість вище зазначених предметів* (не менше трьох одиниць вогнепальної зброї, велика кількість боєприпасів та вибухівки тощо), що посилює відповідальність (порівняно із основним складом) більш ніж на третину.

За чинним кримінальним законодавством Республіки Польща (ст. 263) *збут* вогнепальної зброї та боєприпасів відокремлюється від інших видів незаконного поводження з цими предметами та передбачає доволі сувору відповідальність (до 10 років позбавлення волі), що дозволяє розглядати цю поведінку як більш суспільно небезпечну.

Відповідно до ч. 2 та 3 ст. 279 КК Чеської Республіки «Озброєння без ліцензії» у якості кваліфікуючих ознак визначено виконання конструктивних модифікацій, спрямованих на *повторне* введення зброї у стан стрільби, підвищення її ефективності; *модифікацію*, зміну та видалення унікальних позначень вогнепальної зброї, що дозволяє її ідентифікувати; особливо кваліфікуючих обставин, відповідно, – вчинення діяння членом *організованої групи* або у *великому розмірі*, або під час *воєнного стану*, що тягне посилення суворості відповідальності майже в чотири рази.

Кримінальний кодекс Королівства Іспанія у ст. 566 визначає відповідальність за вироблення, продаж, зберігання без належного законного дозволу компетентних установ вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, якщо ці дії було вчинено у *співучасті*. Організатор мав понести покарання у виді позбавлення волі від 2 до 4 років; інші співучасники – від 6 місяців до двох років позбавлення волі.

У Кримінальному кодексі Французької Республіки в ст. 431-5 визначаються підстави для покарання озброєної особи, яка вчиняє зборище та в подальшому приймає в ньому участь. В ст. 431-10 визначаються ознаки складу кримінального правопорушення, що полягає лише в участі озброєної особи у маніфестаціях та громадському зборищі. Окрема увага приділяється безпеці шкільних закладів. Так в Ст. 431-24 встановлюється відповідальність за протиправне вторгнення у шкільний заклад чи на його подвір'я озброєної особи. Отже виокремлюється *небезпечність поведінки озброєної особи під час її участі у різних громадських масових акціях*, зібраннях, що свідчить про особливий підхід до факту наявності зброї у учасника цих заходів (скоріше як обтяжуюча обставина). Окремій кримінально-правовій

оцінці піддається *факт озброєності людини в межах навчального закладу*.

Тож маємо визнати, що навіть аналіз цієї незначної кількості прикладів особливостей законодавчого ставлення в інших країнах світу до переліку обставин, які мають впливати на тяжкість вчиненого діяння, доводить суттєву різницю як щодо кількості визначення таких обставин, так і їх змісту. Проте вітчизняне законодавство свідчить ще більш значні проблеми в цьому питанні. Стаття 263 КК України, яка визначає підстави відповідальності за незаконні носіння, зберігання, придбання, передачу або збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), взагалі не містить ніяких кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих обставин. Тоді як ст. 263-1 КК «Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв» у якості таких визначає лише повторність та співучасть.

Тож маємо вітати формулювання у Проекті КК статей 7.3.2. та 7.3.3., що визначають ознаки, які мають підвищити ступінь тяжкості діянь, спрямованих проти загальної безпеки, предметом яких є (окрім іншого) вогнепальна зброя. Зокрема, на один ступінь підвищує ступінь тяжкості використання *автоматичної вогнепальної* стрілецької зброї; діяння вчинене у складі простої *групи*; використання *службових* та професійних обов'язків; вчинення діяння в особливий період чи в умовах *надзвичайного стану*. На два ступеня, відповідно – вчинення умисного злочину з вогнепальною стрілецькою зброєю у *кількості 10* чи більше одиниць; використання службових повноважень особою, що займає особливо відповідальне становище. Тож новелою для вітчизняного кримінального законодавства є те, що особливе значення надаватиметься певному виду зброї та її кількості, факту використання службових повноважень та умов, в яких це діяння вчинятиметься. Тож, враховуючи вищезазначене, відчувається відповідний вплив зарубіжного законодавчого досвіду. Такий підхід безумовно вплине на дієвість кримінально-правових заходів.

Проте, як на наш погляд, кількість розглядуваних обставин має бути збільшеною. По-перше, відкритими залишаються питання щодо співвідношення впливу на ступінь тяжкості вчиненого діяння різних форм співучасті (проста група, організована, злочинна організація, злочинне співтовариство). По-друге, розвиток подій в Україні, суттєве посилення питань небезпеки населення, особливо дітей, свідчать про необхідність особливого ставлення до тих обставин, в яких відтворюється посилення небезпеки діянь щодо цієї категорії. Тож слід звернути увагу на особливе ставлення Франції до фактів озброєності

людини, яка приймає участь у масових заходах, перебуває в межах навчальних закладів. По-третє, не враховані результати вітчизняних наукових досліджень щодо доцільності особливої оцінки ступеню небезпечності такої дії як збут. Вже доволі тривалий час триває дискусія щодо того, що ця дія є більш небезпечною, порівняно із наведеними іншими видами поведження щодо визначених предметів. Вже з перших років набуття чинності КК 2001 р. кримінологи концентрували увагу на цій обставині. Як на нашу думку, безумовним є те, що проблема збуту виготовленої, переробленої, відремонтованої зброї (в тому числі і мисливської) могла бути вирішеною за рахунок утворення окремого кваліфікованого складу.

Література:

1. Бойко І. В., Мацко А. С., Циганов О. Г. Зарубіжний досвід у сфері правового регулювання протидії злочинам з незаконного обігу та застосування вогнепальної зброї. *International scientific and practical conference «European potential for the development of legal science, legislation and law enforcement practice»: conference proceedings*, February 26–27, 2021. Wloclawek, Republic of Poland : «Baltija Publishing». С. 193–198.

2. Босул О. Зарубіжний досвід легалізації вогнепальної зброї та можливість запровадження на території України. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a32b5db-8b44-4788-898d-58246b7cf29d/content> (дата звернення 22.02.2021).

3. Кримінальний кодекс Литовської Республіки / переклад К. В. Менченя ; під ред. О. В. Коротюк, 2021. 158 с. С. 128, 130.

4. Кримінальний кодекс Республіки Польща / під ред.. В. Л. Менчинського ; переклад на українську мову В.С. Станіч. К. : ОВК, 2016. 138 с. С. 69.

5. Кримінальний кодекс Чеської Республіки / переклад на українську мову. О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2020. 264 с. С. 178.

6. Кримінальний кодекс Королівства Іспанія / під ред. В. Л. Менчинського ; переклад на українську мову О. В. Лішевської. К. : ОВК, 2017. 284 с. С. 235–238.

7. Кримінальний кодекс Французької Республіки / під ред. В. Л. Менчинського. Переклад на українську мову. К. І. Мазуренко. К. : ОВК, 2017. 348 с. С. 200–201, 204–205.

8. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 8 листопада 2022 р. К. : Паливода А. В., 2022. 312 с.

9. Кримінальний кодекс України: Контрольний текст проекту (станом на 10.01.2024 р.).

10. Павленко Л. М. Кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї, зміни її маркування, незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (стаття 263-1 КК України) : дисертація за спеціальністю 12.00.08. Одеса : ОДУВС, 2023. 312 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-77>

**INTERNATIONAL STANDARDS FOR STATUTORY
REGULATINON OF ARMS TRAFFICKING
AND THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINE**

**МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ
В УКРАЇНІ**

Nersesian A. S.

*PhD in Law, Department of Criminal
Law Problems,
Criminology and Judiciary,
V. M. Koretsky Institute of State
and Law of the National Academy
of Sciences of Ukraine*

Нерсесян А. С.

*кандидат юридичних наук,
відділ проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою
Інституту держави
і права імені В.М. Корецького
НАН України*

Україна до цього часу залишається єдиною країною Європи, яка не має спеціального закону, що регулює обіг зброї. Законодавство у цій сфері суспільних відносин є досить розгалуженим, що ускладнює їх регулювання. Проблема законодавчого врегулювання обігу зброї в Україні особливо гостро постала в умовах воєнного стану, в яких незаконний і неконтрольований обіг вогнепальної зброї серед населення створює додаткову загрозу національній безпеці всередині держави.

Це підтверджується статистикою, згідно з якою за майже 2 роки повномасштабної війни в Україні за допомогою зброї, бойових припасів або вибухових речовин було вчинено 31333 кримінальних правопорушень [1]. За вказаний період правоохоронцями було виявлено 5519 осіб, які вчинили незаконне поводження із зброєю (серед них всього лиш 122 жінки, решта – чоловіки), переважно 29–54 років; 5453 з них – громадяни України. При цьому було вилучено 5950 одиниць вогнепальної зброї, 138 гранатометів та реактивних систем, 2643155 патронів, 4911 гранат, 1315 одиниць холодної зброї,